

РІД ІМЕННИКА І ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

У наведеній розвідці розглядаються випадки, коли рід іменників в українській і французькій мовах не збігається. Це може спричинити змістову невідповідність під час перекладу. Великою мірою таку проблему можна розв'язати, використовуючи лексичну трансформацію.

Ключові слова: іменник, категорія роду, морфологічна асиміляція, комунікативний переклад, семантичний переклад, метафоризація, лексична трансформація.

This study analyzes some nouns which have not the same gender in Ukrainian and in French languages. It can be reason of distortion of content in the translation. Such problem can be partially solved with help of lexical transformations.

Keywords: noun, category of gender, morphological assimilation, communicative translation, semantic translation, metaphorization, lexical transformation.

Невідповідність граматичної категорії роду в різних мовах трапляється досить часто. Так, на відміну від української мови, у французькій іменники **країна, книжка, білка, ліжко, небо** належать до чоловічого роду, а **закон, мир, будинок, дерево, дощ** - до жіночого.

Реагувати на це мова може різними шляхами. Так, незважаючи на те, що багато запозичених з французької мови слів зберегли свій рід, деякі з них адаптувалися до граматичних особливостей української мови [3, с. 6-7], зазнавши морфологічної асиміляції. Так, наприклад, іменники **un réséda, un canevas**, які у французькій мові належать до чоловічого роду, в українській мові стали іменниками жіночого роду **резеда, канва**, оскільки однією з морфологічних ознак більшості іменників жіночого роду в українській мові є закінчення **-а, -я**. А іменники чоловічого роду **un bureau, un rappeau** в українській мові стали іменниками середнього роду (**бюро, пано**), бо більшості іменників середнього роду в українській мові властиві закінчення **-о, -е**.

З проблемою невідповідності роду іменників у різних мовах стикаються

перекладачі. Існує два способи перекладу – або дослівне і якнайточніше відтворення тексту (комунікативний переклад), або якнайточніша передача думки (семантичний переклад) [4, с. 54].

Щодо іменників, рід яких не збігається, лише в поодиноких випадках буває достатньо того, щоб їх дослівно перекласти. Зміна роду при цьому не має ніякого смислового навантаження. Так, перекладаючи байку Жана Лафонтена про Ворону і Лисицю (у французькій мові і **ворона**, і **лисиця** - іменники чоловічого роду), Іван Світличний обмежився тим, що підібрав українські відповідники чоловічого роду, повністю зберігши рід мови-оригіналу – *“Крук і Лис”*, а Леонід Глібов замінив чоловічий на жіночий – *“Гава і Лисиця”*.

Якщо іменники беруть участь у метафоризації художніх образів, то їхній рід і біологічна стать ототожнюються. У творах українських письменників земля – це мати. Турботлива, щедра (як у вірші Івана Франка *“Земле моя, всеплодющая мати”*). Весна – молода красива дівчина (у віршах Лесі Українки, Ліни Костенко).

Вітрові притаманні чоловічі риси. Він сильний, стрімкий напористий.

У грецькій і латинській міфології Сонце – чоловіче божество, а у французькій мові сонце – іменник чоловічого роду. Тому, коли короля Людовіка XIV французи називають *le roi-soleil*, це звучить гармонійніше, ніж дослівний переклад *король-сонце*.

Коли рід іменників, що беруть участь у творенні художніх образів, у двох мовах не збігається, треба надавати перевагу семантичному перекладу. Хоча зробити це не завжди просто. У драмі-феєрії “Лісова пісня” Лесі Українки головна героїня твору Мавка тісно пов’язана з навколишньою природою, навіть вербу вона називає своєю матір’ю (що підкреслює і збіг граматичного роду іменників *мати* й *верба*). Але у французькому перекладі [1, с. 156] цю єдність відтворити досить важко, бо *верба* (*le saule*) – іменник чоловічого роду. У схожих випадках перекладачі вдаються до функціональних заміन [2]. Замість верби можна підібрати назву іншого дерева жіночого роду, але, на жаль, у французькій мові майже всі назви дерев – іменники чоловічого роду. А якщо цим моментом знехтувати, разом із втратою метафори збіднюватиметься й образ.

З подібною проблемою зіткнувся й Максим Рильський, коли перекладав вірш бельгійського поета Шарля Ван Лерберга

“Дош”. *Дош* у французькій мові, на відміну від української, – іменник жіночого роду. У вірші *дош* постає у вигляді гарно вбраної жінки з намистом із дощових крапель-перлинок. Перекладаючи цей вірш українською мовою, Максим Рильський не пішов повністю за текстом оригіналу [4, с.154] і не став підбирати іменник жіночого роду. Він трохи поміняв акценти, вибравши шлях вільного перекладу [2, с.115]. *Дош* у нього – довгожданий гість, який швидко вгамовує і спраглий поля, і передмістя.

Через невідповідність граматичного роду і статі досить непростою для перекладу французькою мовою є і пісня “Ходить гарбуз по городу”. Господарем великої родини тут виступає *Гарбуз*, а господинею – *Диня* (у французькій мові *диня* – це іменник чоловічого роду). Щодо решти родичів, то їхній граматичний рід то збігається з біологічним, то ні. І щоб не спотворити зміст під час перекладу, тут треба будь-що зберегти категорію роду іменників і шукати їм вдалих заміників потрібного роду.

Наведені приклади показують, що при невідповідності граматичної категорії роду в різних мовах багато іменників потребують трансформацій, спрямованих на те, щоб перекладений текст за змістом був якомога ближчим до першотвору.

Список літератури

1. Бабаєва Л.Л. Міфологічний колорит драми-феєрії Лесі Українки
2. “Лісова пісня” та його відтворення у французькому перекладі/, Л. Л.Бабаєва // Проблемы современного литературоведения. – Київ : 2011. – С.155-158.
3. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. – Львів : Видавництво при ЛНУ, 1989. – 216 с.
4. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 512 с.
5. Рильський М. Ясна зброя. Статті. – Київ : Радянський письменник, 1971. – 288 с.
6. Newmark P. Approaches to translation. – Oxford: Pergamon Press, 1981. – 213 p.
7. Oukraïnka L. La chanson sylvestre. – Kyjiv : Dnipro, 1985. – 143 p.
8. Yaguello M. Le sexe des mots. – Paris: Belfond, 1989. – 159 p.